

УДК 35:364.13

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.01.01>

Ярослав АРАБЧУК,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування,

кандидат філософських наук, доцент,

заслужений економіст України

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-1338-9655>

(© АРАБЧУК Я., 2025)

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ЗБУДНИК СОЦІАЛЬНИХ КРИЗ

У статті розглядається питання державної соціальної політики та її ролі в соціальних конфліктах, що досліджуються в сучасній літературі. Акцентується увага на специфіці формування та реалізації державної соціальної політики, ролі публічного управління, де існують унікальні виклики та обмеження, пов'язані з політичними, соціальними та економічними чинниками. Особливу увагу сконцентовано на застосування в українських реаліях підходів і дій, практики розвинених країн світу, що має особливу значущість для України в контексті тривалої впродовж десяти років російсько-української війни та повоєнної відбудови вже звільнених територій держави. З'ясовано, що політичний менеджмент та публічне управління є ключовим аспектом сучасної соціальної політики, спрямованим на ефективне досягнення цілей та завдань публічних інституцій.

У статті виокремлено недолугість соціальної політики в державі, що призводить до різного роду конфліктів, що переростають у кризи й революції, завдають значної шкоди ефективній взаємодії в суспільстві, його

групах, стають причиною втрат людських та виробничих ресурсів і недовіри до влади. Проілюстровано, що конфлікти пов'язані з дією публічної влади в державі мають архіважливе значення для сучасних її керівників, які мають оволодіти механізмом й технікою своєчасно виявляти причини конфліктних ситуацій, можуть стати засобом їх врегулювання та управління ними, вирішення актуальних завдань розвитку суспільства на противагу потребі вирішення конфліктних проблем з їх наслідками. Доведено, що ефективне управління соціальними конфліктами можливе лише за умов комплексного підходу, поєднання законодавчих, соціальних, освітніх, інформаційних й економічних механізмів.

Ключові слова: держава, соціальна держава, публічне управління, соціальна політика, конфлікт, політичні конфлікти й кризи.

Yaroslav ARABCHUK,

Associate Professor of Department

of Public Management and Administration,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,

Honored Economist of Ukraine

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-1338-9655>

(© ARABCHUK Ya., 2025)

SOCIAL POLICY AS A TRIGGER FOR SOCIAL CRISES

The article looks at state social policy and its role in social conflicts, which are studied in modern literature. It focuses on the specifics of forming and implementing state social policy and the role of public administration, where there are unique challenges and limitations related to political, social, and economic factors. Particular attention is focused on the application of approaches and actions in the Ukrainian context, as well as the practices of

developed countries, which are of particular importance for Ukraine in the context of the decade-long Russian-Ukrainian war and the post-war reconstruction of the already liberated territories of the state. It has been established that political management and public administration are key aspects of modern social policy aimed at the effective achievement of the goals and objectives of public institutions.

The article highlights the inadequacy of social policy in the state, which leads to various kinds of conflicts that escalate into crises and revolutions, cause significant damage to effective interaction in society and its groups, and become a cause of human and production losses and distrust of the authorities. It is illustrated that conflicts related to the actions of public authorities in the state are of paramount importance for its modern leaders, who must master the mechanisms and techniques for timely identification of the causes of conflict situations, which can become a means of their resolution and management, and the solution of pressing tasks of society's development as opposed to the need to resolve conflict problems and their consequences. It is proven that effective management of social conflicts is possible only under conditions of a comprehensive approach, combining legislative, social, educational, informational and economic mechanisms.

Key words: state, social state, public administration, social policy, conflict, political conflicts and crises.

Постановка проблеми. Соціальна сфера є віддзеркаленням суспільного добробуту, стабільності й розвитку держави. Під добробутом маємо розуміти задоволення матеріальними і нематеріальними потребами людини та створення найкращих для неї умов життєдіяльності. В Україні соціальні конфлікти нерідко виникають через глибоку соціальну нерівність, економічні потрясіння, наслідки війни, нерівномірний доступ до ресурсів та соціальної інфраструктури. Вирішення цих проблем потребує глибокого

аналізу й реалізації ефективних інструментів, що забезпечать довготривалу стабільність та злагоду. Варто зазначити, що проблеми конфлікту існували ще в сиву давнину. Чимало філософів, соціологів та психологів прагнули з'ясувати суть, причини виникнення цього явища та можливі шляхи його подолання чи уникнення. Нині серед учених теж немає єдності в розумінні природи конфлікту як соціального явища: одні вважають, що конфлікт – норма в соціальному житті, *«безконфліктне суспільство так же немислиме як суха вода»*, *«якщо в житті немає конфліктів, перевірте, чи є у Вас пульс»*; інші учені вважають, що конфлікт – небезпечна хвороба, соціальна патологія і від неї раз і назавжди потрібно позбутися, попереду – суспільство без конфліктів. В обох випадках критерієм істини є життя: у наш час відбувається лавиноподібне зростання конфліктів, саме тому незалежно від тієї чи іншої думки існування конфліктів визнається. Конфлікти потрібно ретельно вивчати, досліджувати і формулювати рекомендації щодо їх регулювання, особливо тих конфліктів, що призводять до руйнувань та небезпечних наслідків.

Зусилля сучасних конфліктологів сконцентрувалися на вирішенні 3 основних проблем:

- 1) виявлення сутності конфліктів, їх причин, етапів і учасників;
- 2) на основі цього вивчення – визначення методів, формулювання способів регулювання конфліктних ситуацій, а також запобігання їх виникненню;
- 3) установлення основних форм конфліктів, їх типологія.

Таким чином, завдання щодо вирішення зазначених проблем носять не тільки теоретичний, але й практичний характер [11].

Основним завданням соціальної політики на етапі трансформації українського суспільства *«є створення умов для реалізації соціального потенціалу людини; сприяння розвитку соціальних відносин та соціально ринкових відносин, перетворення соціальних чинників на одну із домінант*

економічного зростання; розвиток соціально-трудо­вих відносин; реформування системи соціального захисту, соціального страхування й пенсійного забезпечення; посилення адресності підтримки соціально незахищених верств населення; реформування ринку праці та зайнятості населення, забезпечення випереджального зростання вартості робочої сили; реформування системи охорони здоров'я, здійснення активної демографічної політики тощо» [19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, пов'язана з управлінням конфліктами та недопущенням негативних наслідків їх впливу, розглядається у працях вітчизняних та зарубіжних авторів – О. Акімова, Н. Балтачєєвої, І. Бекешкіної, Л. Герасіної, Т. Дуткевич, Л. Ємельяненко, П. Кухарчука, І. Лопушинського, М. Примуш, А. Жуковської, М. Пірен, В. Ребкала, В. Толуб'яка та інших. Автори розглядають різні аспекти соціальної політики, конфліктів та конфліктних ситуацій, а саме: конфлікти, що виникають під час ведення переговорів, психологічні аспекти конфліктів в управлінській діяльності, теоретичні засади управління конфліктами.

Мета статті – з'ясувати сутність соціальної політики та її роль і природу конфліктів, дослідити можливі підходи до успішного управління конфліктними ситуаціями в публічному управлінні.

Виклад основного матеріалу. Питання про місце і роль держави в сучасному суспільстві є архіважливим, оскільки вона постає як суб'єкт управління, що забезпечує організацію й функціонування всієї політичної й соціально-економічної системи. *«Держава є основним інструментом політичної системи суспільства, – резюмують науковці Д. Дзвінчук та К. Ващенко, що здійснює управління останнім, охорону його економічної та соціальної структури, організацію й упорядкування соціально неоднорідного суспільства, забезпечення його цілісності та безпеки» [6].*

Розвал тоталітарної системи створив передумови демократизації нашого суспільства, Відбулося формування нової влади, і системні зміни державного управління та місцевого самоврядування покликані стати підґрунтям для активного запровадження демократії, прямої участі громад у розвитку держави, що гарантувала її Конституція, оскільки маємо зазначати, що носієм влади є народ, що *«здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування»* [9].

Суспільний прогрес неможливий без криз та конфліктів – соціальних, економічних, етнічних, расових тощо. Процеси переходу суспільства на нові рівні, як правило, супроводжуються болісними для населення соціальними конфліктами, гостроту яких в змозі знівелювати ефективна державна політика. Узагалі це природня справа управління звести напругу до мінімуму та не допустити деструктивних подій та революційних обставин, що створюють небезпеку не тільки для населення країни, а й для існування самої держави. Воєнна агресія рф проти України і викликана нею кризова ситуація загострила потребу розуміння можливих чинників виникнення соціальних конфліктів, механізмів їх запобігання та методів протидії.

Саме держава як універсальна суспільно-політична організація, що володіє публічною владою і спеціалізованим апаратом управління, системою інститутів влади й управління, які підтримують стабільність суспільства, виконуючи загальнодержавні функції, зокрема політичну, економічну, соціальну та інші. Це передбачає тісну взаємодію державних, політичних та громадських інституцій, створення механізмів для досягнення компромісів, домовленостей та угод, а також утвердження культури толерантності як важливого елемента ефективної соціальної організації та інструменту гармонізації відносин між громадянським суспільством і державою. Поспішні та непродумані рішення можуть призвести до значних економічних та соціальних втрат, не кажучи вже про

те, що про успішність діяльності органів державної влади не може бути й мови [2].

Основним завданням соціальної політики на етапі трансформації українського суспільства *«є створення умов для реалізації соціального потенціалу людини; сприяння розвитку соціальних відносин та соціально ринкових відносин, перетворення соціальних чинників на одну з домінант економічного зростання; розвиток соціально-трудових відносин; реформування системи соціального захисту, соціального страхування і пенсійного забезпечення; посилення адресності підтримки соціально незахищених верств населення; реформування ринку праці та зайнятості населення, забезпечення випереджального зростання вартості робочої сили; реформування системи охорони здоров'я, здійснення активної демографічної політики тощо»* [17].

Водночас, в Україні соціальна політика і нині є аморфною та суперечливою. Через відсутність чітко визначеної концепції, стратегії та пріоритетів, потрібної економічної бази, надмірну заполітизованість українського суспільства чимало соціальних програм носять популістський, декларативний характер. Вироблення із врахуванням світового досвіду концепції соціальної держави, на основі якої можливі розроблення системи соціального захисту та вдосконалення соціальної політики мають наблизити Україну до європейських стандартів стабільного соціального розвитку.

За визначенням А. Жуковської, *«Соціальна політика – це сукупність рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, підприємств, установ й організацій, а також окремих індивідів (суб'єктів соціальної політики), що прийняті з урахуванням суспільної думки та які спрямовано на формування соціальної стратегії держави в цілях розвитку суспільства, створення суспільно прийнятних соціальних умов для реалізації можливостей та*

потреб членів суспільства (об'єктів соціальної політики), підвищення рівня та якості життя, а також заходів щодо втілення цих рішень» [20].

У межах прикладних рішень соціальна політика в широкому розумінні охоплює заходи, що стосуються всіх сторін життя членів суспільства, уключаючи забезпечення останніх товарами, житлом та послугами соціальної інфраструктури, робочими місцями, належними грошовими доходами, сприятливими екологічними умовами тощо [20].

Соціальна політика у вузькому розумінні – це перерозподіл у межах чинного законодавства фінансових ресурсів між різними соціальними групами населення, галузями національної економіки за допомогою механізмів фінансово-бюджетного регулювання.

Виходячи із багатогранності соціальної політики, виникає розуміння причин виникнення соціальних конфліктів. Конфлікти в соціальній сфері – це соціальний захист, у т. ч. пенсійна система, ринок праці і зайнятість, міграційна політика. Окремо варто виокремити такі галузі, як: освіта, охорона здоров'я, культура, стан довкілля та умови проживання. Саме соціальна сфера є найбільш складною та конфліктогенною. Ситуація ускладнюється нерідко не тільки антагоністичною спрямованістю інтересів, а й труднощами, пов'язаними з неготовністю суспільства до кардинальних перетворень у цій сфері, недостатньою розвиненістю інституційних елементів суспільства, що залучаються до модернізаційних процесів. На особливу увагу заслуговує економічна сфера, де формується ВВП, його розподіл, перерозподіл та споживання. Тут варто зауважити, що соціальне управління й управління соціальною політикою чи соціальною сферою не є тотожними. Два останні є лише окремими сферами державного управління громадським життям, а соціальне управління охоплює всі сторони суспільного буття. В Україні соціальні конфлікти нерідко виникають через глибоку соціальну нерівність, економічні потрясіння, наслідки війни, нерівномірний доступ до ресурсів та соціальної інфраструктури. Вирішення

цих проблем потребує глибокого аналізу й реалізації ефективних інструментів, що забезпечать довготривалу стабільність та злагоду. Ефективне вирішення конфліктів у соціальній сфері України потребує поєднання економічних, політичних та громадських інструментів. Це стане можливим лише завдяки співпраці влади, громадських організацій та громадян з метою досягнення справедливості, рівності та інклюзивного розвитку оскільки стаття 3 Конституції України декларує, що *«людина, її життя, і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»* [9]. Науковець Л. Козер наголошує, що суспільству властива фатальна потреба соціальної нерівності; вічна психологічна невдоволеність його членів і напруга між індивідами і групами, що звідси випливає, зумовлена їхнім чуттєво-емоційним, психічним розладом, який періодично знаходить вихід у взаємних колізіях. Під соціально-політичним конфліктом вона розуміє боротьбу за цінності: претензії на визначений статус, владу і ресурси, боротьбу, у якій метою противників є нейтралізація і нанесення шкоди чи знищення суперника. Це найбільш поширене визначення конфлікту в західній політології [8]. Сучасні конфлікти характеризуються великою складністю, непередбачуваністю та динамічністю. Різноманітні соціальні, економічні, політичні та культурні чинники можуть взаємодіяти й посилювати один одного, що ускладнює процеси аналізу й вирішення конфліктів. Сьогодні багато політиків, науковців, аналітиків зосереджені на питаннях політичних конфліктів, що є багатогранним феноменом суспільно-політичного життя.

Саме політичним конфліктам ми надамо більше уваги, оскільки вони є невід'ємною частиною історії будь-якої країни. Вони можуть виникати через внутрішні та зовнішні чинники, впливати на стабільність держави, економічний розвиток та соціальне життя. Соціальні конфлікти викликані глобальнішими питаннями, такими як політична боротьба чи економічна

нерівність. Спробуємо розглянути основні причини політичних криз, їх наслідки та можливі шляхи подолання.

Серед основних причин політичних конфліктів і криз політологи й науковці виокремлюють:

Соціально-економічні проблеми. Нерівномірний розподіл ресурсів, високий рівень безробіття, інфляція та корупція можуть призвести до невдоволення населення та протестів.

Політична нестабільність. Конфлікти між гілками влади, слабкі політичні інститути або авторитарне правління можуть створювати кризові ситуації.

Зовнішні чинники. Геополітичний тиск, міжнародні санкції, воєнні конфлікти або втручання інших держав можуть спричинити політичну кризу.

Ідеологічні та етнічні протистояння. Напруженість між різними групами населення може спричинити політичні конфлікти та дестабілізацію.

Корупція та неефективне управління. Відсутність прозорості в ухваленні рішень та зловживання владою ведуть до недовіри громадян до уряду.

До основних причин конфліктів належать: соціальна нерівність та або економічна нерівність; значні диспропорції в рівні доходів між різними верствами населення; суттєвий розрив у доходах між найбагатшими і найбіднішими; низький рівень мінімальної зарплати, пенсій і соціальної допомоги порівняно з реальними витратами на життя. Як не парадоксально, проте, попри зростання заробітних плат в Україні, рівень бідності також збільшується. При цьому за два роки після початку повномасштабного вторгнення РФ бідність в країні зросла в 1,7 раз, Кількість людей, які перебувають на межі фізіологічного виживання, збільшилася в 7 разів – з 1,3 % 2021 до 8,8 % 2023 року. Нерідко конфліктна ситуація ускладнюється

непродуманими рішеннями владних структур в економічній політиці, зокрема податковій, фінансово-бюджетній та банківській галузях. Характерним прикладом цього є підвищення розміру податкового навантаження і, зокрема, єдиного соціального внеску. Конфліктність породжують безсистемні зміни бюджетного та податкового законодавства, ухвалені з мотивів політичної доцільності з порушенням Конституції та того ж чинного податкового законодавства. Це попри все призвело до погіршення фінансового складника населення, оскільки фіскальний складник, замість стимулювання розвитку виробництва і споживання, стає зворотнім інструментом, що веде до скорочення його обсягів та тінізації, порушень взаємовідносин у бюджетній системі, зростання цін й інфляції, а в кінцевому підсумку – до зубожіння населення. Суттєвою причиною конфліктних ситуацій є недостатнє фінансування соціальної сфери. Доступ до якісної охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг у більшості регіонів обмежений унаслідок старіння інфраструктури та низької ефективності використання ресурсів. Складна система обрахунку пенсій, зрівнялівка й популізм призводять до конфлікту, негативного ставлення до владних структур держави оскільки пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги не забезпечують належний рівень життя. Важливими чинниками конфліктів нині є недолуга демографічна політика та міграційні процеси, воєнний конфлікт і його наслідки.

Досліджуючи процеси й роль конфліктів, німецький учений Люїс Альфред Козер пропонує декілька суджень щодо умов, за яких конфлікт призводить до руйнування й дезінтеграції соціальної системи, однак основну увагу його аналізу скеровано на виокремлення причинного ланцюга, що відповідає за те, яким чином конфлікт зберігає чи відроджує інтеграцію системи. Він виокремлює такі ряди причинних залежностей: 1) порушення інтеграції складників соціального цілого; 2) це призводить до вибухів різноманітних конфліктів між складниками; 3) що, своєю чергою,

викликає тимчасову дезінтеграцію цілісної системи; 4) при певних умовах це робить соціальну структуру більш гнучкою; 5) що, своєю чергою, посилює здатність системи за допомогою конфліктів уникати в майбутньому порушень рівноваги; це призводить до того, що 6) система виявляє високий рівень пристосування до змін [8].

Сучасні конфлікти характеризуються великою складністю, непередбачуваністю та динамічністю. Різноманітні соціальні, економічні, політичні та культурні чинники можуть взаємодіяти й посилювати один одного, через ідеологічні, ресурсні, етнічні, релігійні чинники, що ускладнює процеси аналізу й вирішення конфліктів.

Підтвердженням цього може бути *«Помаранчева революція»*, поштовхом до якої стали конфлікти між гілками влади, авторитарне правління та прагнення українців інтегруватися до Європи, що мало сприяти демократизації країни й мінімізації економічної та політичної залежності від кремля, з одного боку, та прагнення російської федерації зберігати абсолютний вплив на Україну та повернення її у сферу впливу російської федерації та входження в економічний і політичний союз із нею через численні маніпуляції навколо державної мови, регіональних особливостей, розвитку політики національної пам'яті, а також через фінансування та вербування українських політиків, з іншого. Поряд з цим цьому сприяли наведені вище чинники й системні порушення виборчого законодавства на користь одного із кандидатів під час виборів президента України 2004 року.

Події 2004 року засвідчили готовність громадян України обстоювати демократичні свободи й людську гідність та брати на себе відповідальність за власний вибір. Однак, за п'ять років опісля експерти та політики почали говорити про зневіру людей щодо здатності впливати на суспільно-політичні процеси та розчарування в демократії. У результаті, 2010 року на чергових президентських виборах перемогу отримав суперник Віктора

Ющенко 2004 року янукович, який уже 2013 року повністю узурпував владу в Україні. Чільні посади в державних структурах, армії, міліції, ГПУ, Конституційному та Верховному Суді обійняли наближені до нього люди, які провадили відверто проросійську політику. Увечері 21 листопада 2013 року українці вийшли на Майдан, щоб висловити протест проти рішення уряду щодо призупинення укладання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом й відновлення діалогу з російською федерацією щодо співпраці в межах Митного союзу. Були сподівання, що їхня активна позиція змусить українського президента підтримати проєвропейський курс розвитку країни. Однак, 29 листопада Янукович повідомив офіційним представникам ЄС про відмову від підписання зазначеної угоди, підтримавши вимоги росії. Попри це рішення, кілька сотень протестувальників лишилися на майдані Незалежності. 30 листопада близько четвертої години ранку бійці спецпідрозділу МВС «Беркут» напали на активістів і жорстоко побили їх. Дії силовиків спричинили масові протести: 1 грудня у Києві відбувся марш, участь в якому, за різними даними, взяли від 500 тисяч до 1 мільйона осіб. Вимога покарати всіх причетних до побиття мітингарів стала рівнозначною відновленню державного курсу на євроінтеграцію [21].

Не вдаючись до подробиць і перебігу подій, масові розстріли беззбройних людей на Майдані стали переломним моментом у перебігу Революції Гідності та привели до стрімкого падіння режиму януковича та спонукало Верховну Рада України ухвалити постанову про засудження насильства в країні.

Без сумніву конфлікти, а особливо політичні, призводять до економічного занепаду, втрати довіри інвесторів до країни, що спричиняє відтік капіталу та падіння економіки. Окрім цього, загострюється соціальна напруженість. Зростає кількість протестів, страйків і навіть збройних конфліктів. Спостерігається ослаблення державних інституцій. Державні органи можуть втратити контроль над ситуацією, що призводить до хаосу

та анархії, а це призводить до міжнародної ізоляції. Країна може зазнати санкцій або втратити підтримку міжнародної спільноти.

Уважаємо, що ухвалюючи управлінське рішення, керівництво держави та й інші управлінці повинні пам'ятати, що *«носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ»* [9] і він, а не хто інший, є її власником і, лише йому повинні послугувати народні обранці та органи публічної влади, а звідси головне для останніх – відшукувати компроміси та діяти в інтересах усіх громадян, щоб забезпечити стабільний розвиток суспільства. Лише суспільний контроль за процесами управління власністю та зростання кадрового потенціалу сприятимуть формуванню нової моделі взаємовідносин держави та суспільства.

Досліджуючи еволюцію становлення та розвитку системи державного управління, науковець В. Алексєєв доходить висновку, що, порівняно з минулими цивілізаційними періодами, система державного управління у своїх базових засадах і принципах майже не зазнала змін. Основною функцією системи державного управління у відношенні до суспільства і надалі не є створення умов для належного рівня життєзабезпечення всіх груп населення. Основою ж відносин держави та суспільства є управління власністю та розвиток людського капіталу. Він наголошує, що *«за відсутності продуманої ідеології розвитку суспільства та стратегії управління власністю налагодження паритетних взаємовідносин держави та суспільства є неможливим, зумовлює поділ суспільства на реальних і віртуальних власників, що підриває економічну основу держави та спричиняє диспропорцію в промислово-виробничому комплексі»* [1]. Збудником конфліктів і далі залишаються корупція та неефективність управління. Використання соціальних ресурсів у власних інтересах окремими групами впливу. Відсутність прозорості в розподілі соціальних виплат. Ця «пандемія» як іржа вп'ялася в суспільне життя, стала гальмом порозуміння та поступу до євроінтеграційного процесу. Особливо

загострилися ці процеси в часи воєнного конфлікту з росією. Сьогодні, як і раніше, зусилля політичної еліти спрямовано на нагромадження власності для «господарів», які їх експлуатують, дотримуючись основного принципу: влада заради власності. За допомогою політичних партій, громадських організацій або в будь-який інший спосіб вони вдосконалюють систему державного управління, насамперед для збереження своєї власності. Це призводить до протистояння держави та суспільства, супроводжується зміною урядів та появою нових режимів, однак процес привласнення майна майже не зазнав змін. Отримавши владу і заволодівши матеріальними благами виключно для власних потреб, жодна сторона, навіть після отримання влади, не переймається питаннями вдосконалення системи державного управління для створення належних умов життєзабезпечення суспільства, а це шлях до чергового політичного конфлікту.

Урегулювання таких конфліктів має важливе значення для забезпечення стабільності, розвитку економіки та підвищення рівня довіри в суспільстві. Подолання політичних конфліктів і криз можна досягти шляхом діалогу між владою та суспільством. Відкритість влади до переговорів із громадянами та опозицією може знизити рівень напруженості. Неминучими є проведення політичних та економічних реформ, що сприяють підвищенню довіри до державних інституцій. Прозоре та справедливе правосуддя, що допомагає запобігти корупції та зловживанню владою. Співпраця з міжнародними організаціями може сприяти стабілізації політичної ситуації. Позитивну роль повинні відіграти освітні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня політичної грамотності населення, що сприяє усвідомленому вибору лідерів та політичних рішень.

У Сполучених Штатах Америки перехід уряду – від однієї адміністрації або одного терміну до наступного – це величезна та складна справа. Новообрані лідери мають лише 75 днів, щоб різко перейти від кампанії до управління. Що стосується президентів першого терміну, їхня

команда також повинна оволодіти тонкощами федеральних агентств, коли вони готуються взяти на себе відповідальність за виконавчу владу. У разі зміни адміністрації сотні федеральних лідерів, які контролюють критичні місії захисту нації, надання послуг громадянам й управління основними ресурсами, повинні прийти на зміну одночасно, без перерви в наданні. Посадовці також повинні впоратися зі значними змінами в разі переобрання; за останні два десятиліття в середньому понад 40 відсотків секретарів Кабінету міністрів президента, заступників секретарів і заступників міністрів змінюються в перші шість місяців другого терміну. Майже 70 років влада США допомагає підтримувати перехід президента. У межах її відданості належному управлінню надається позапартійна підтримка федеральним лідерам усіх партій, оскільки вони забезпечують неперервність діяльності впродовж критичного перехідного періоду. За цей час розроблено уявлення про те, що працює, й урядовці продовжують проводити незалежні дослідження, щоб допомогти новим лідерам та їхнім командам передовими практиками, отриманими уроками та стандартними підходами, що можна пристосувати до унікальних обставин кожного переходу [22].

Науковець Д. Дзвінчук зазначає, що реформування політичного життя в Україні потребує підготовки й формування нового покоління широкого спектру фахівців як державного, так і партійного будівництва: *«проведення політичної, адміністративної та інших реформ вимагають, щоб такі чинники, як компетентність, професіоналізм, інтелект, творчість відігравали провідну роль у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування»* [7].

Висновки. Ефективне управління соціальними конфліктами можливе лише за умов комплексного підходу, поєднання законодавчих, соціальних, освітніх, інформаційних й економічних механізмів. Успішна реалізація таких механізмів залежить від політичної волі, прозорості діяльності влади

та активної участі громадян у процесах примирення. Щодо політичних криз та різного роду конфлікти, то це більш серйозні виклики для будь-якої країни. Однак, їх можна подолати завдяки ефективному управлінню, діалогу, реформам та міжнародній підтримці. За відсутності консолідації суспільства навколо базових цінностей (духовних і матеріальних) більшість громадян не відчувають себе суб'єктом державного управління, залишаючись і надалі лише об'єктом такого управління. Саме тому без ідеології суспільного розвитку, що відбуватиметься на засадах рівності та спільності майна, становище в суспільстві декларативною демократією не виправити. Погоджуємося з думкою В. Алексєєва, що цю обставину треба взяти до уваги й усвідомити, що *«поки існує поділ суспільства за майновим принципом, тобто поділ на дуже бідних і надто багатих, досягти між ними консенсусу й компромісу в питаннях розвитку спільноти є проблематичним, а теза щодо створення умов для повноцінного існування суспільства на принципах соціальної справедливості залишається неаргументованою. На тлі занепаду економіки держави збагачення окремих посадових осіб органів державної влади коментарів не потребує»*. Натомість, у державному управлінні продовжується практика або агонія, коли за наявності інтелектуального (наукового і кадрового) потенціалу на керівні посади в публічному управлінні призначаються іноземці, особи без відповідної фахової освіти та відповідної практики. Отже, наголошуємо, що формування нової моделі взаємовідносин держави та суспільства стане можливим в умовах суспільного контролю за процесами управління власністю та зростання кадрового потенціалу. Головне – шукати компроміси та діяти в інтересах усіх громадян, щоб забезпечити стабільний розвиток суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. М. Оптимістична трагедія державного управління.
URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/15-18-PB.pdf>.

2. Арабчук Я. І. Соціальний ресурс – механізм реалізації державної політики. Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції Національний Університет «Львівська Політехніка», 18–20 червня 2020 р., м. Львів, С. 186.

3. Балтачєєва Н. Б. Методологічні аспекти розробки структури механізму формування і реалізації соціальної політики в сучасних умовах. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2012. № 2 (27). С. 178–183.

4. Бутирська Т., Дзвінчук Д. Теоретико-методологічні основи державного будівництва : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2017. 176 с.

5. Державне управління : курс лекцій / В. Д. Бакуменко, Д. І. Дзвінчук, О. С. Поважний. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. 536 с.

6. Державне управління : курс лекцій / За заг. ред. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 616 с.

7. Дзвінчук Д. І., Заграй Л. Д., Кононенко В. І. Український пріорітет : нація, соціум, культура : монографія / За ред. акад. АНПН України В. І. Кононенка. Вид. 2-ге. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. 268 с.

8. Козер Л. Функции социального конфликта. М. : Идея пресс, 2000. 205 с.

9. Конституція України. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

10. Конфлікти в системі управлінської взаємодії : шляхи розв'язання та попередження. Навч. посіб. / М. І. Пірен, В. А. Ребкало. К. : НАДУ. 2009. 96 с.

11. Конфліктологічний підхід до аналізу суспільно-політичної ситуації в Україні / І. Е. Бекешкіна. Київ : Абрис, 1994. 48 с.

12. Мних М. В. Соціальна політика нашої держави в умовах асоційованого членства України в ЄС. *Український соціум*. 2015. № 3 (54). С. 114–124.
13. Моторнюк У.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. *Економіка та держава*. 2016. № 12. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2016/7.pdf.
14. Пірен М. І. Конфлікти в системі управлінської взаємодії : шляхи розв'язання та попередження : навч. посіб. / М. І. Пірен, В .А. Ребкало. К. : НАДУ, 2009. 96 с.
15. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. К. : РІДНА МОВА, 2016. 744 с.
16. Примуш М. Конфліктологія. Навчальний посібник. К. : Професіонал, 2006. 282 с.
17. Скуратівський В. А., Палій О. М., Лібанова Е. М. Соціальна політика. Навчальний посібник. Київ, 2003. 277 с.
18. Скуратівський В., Трощинський В., Ситник П., Кравченко М., Петров О. Управління соціальним і гуманітарним розвитком. Київ : НАДУ. 2009. 456 с.
19. Соціальна політика / За заг. ред. В. М. Пічі та Я. Б. Турчин. Львів : Новий світ, 2018. 318 с.
20. Толуб'як В. С. Соціальна та гуманітарна політика : навчальний посібник. / Укладачі Толуб'як В. С., Халецька А. А., Жуковська А. Ю., Мосора Л. С. Тернопіль : КРОК, 2021. 468 с.
21. Ставлення громадян до зовнішньополітичного вектору України : регіональний розріз. URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-gromadyan-do-zovnishnopolitichnogo-vektoru-ukraini-regionalniy-rozriz>.

REFERENCES

1. Aleksieiev V. M. Optymistychna trahediia derzhavnoho upravlinnia. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/15-18-PB.pdf>. [in Ukrainian]
2. Arabchuk Ya. I. (2020). Sotsial`nyi resurs – mekhanizm realizatsii derzhavnoi polityky. Tezy dopovidei VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Natsional`nyi Universytet «L`vivs`ka Polittekhnikha», 18–20 chervnia, m. L`viv, S. 186. [in Ukrainian]
3. Baltacheieva N. B. (2012). Metodolohichni aspekty rozrobky struktury mekhanizmu formuvannia i realizatsii sotsial`noi polityky v suchasnykh umovakh. *Visnyk Donbas`koi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*. 2 (27), 178–183. [in Ukrainian]
4. Butyrs`ka T., Dzvinchuk D. (2017). Teoretyko-metodolohichni osnovy derzhavnoho budivnytstva : monohrafiia. Ivano-Frankivs`k : Misto NV. 176 s. [in Ukrainian]
5. Derzhavne upravlinnia : kurs leksii (2011). / V. D. Bakumenko, D. I. Dzvinchuk, O. S. Povazhnyi. Ivano-Frankivs`k : Misto NV. 536 s. [in Ukrainian]
6. Derzhavne upravlinnia : kurs leksii (2012). / Za zah. red. D. I. Dzvinchuka. Ivano Frankivs`k : Misto NV, 616 s. [in Ukrainian]
7. Dzvinchuk D. I., Zahrai L. D., Kononenko V. I. (2019). Ukrains`kyi pryoritet : natsiia, sotsium, kul`tura : monohrafiia / Za red. akad. ANPN Ukrainy V. I. Kononenka. Vyd. 2-he. Ivano-Frankivs`k : Misto NV, 268 s. [in Ukrainian]
8. Kozier L. (2000). Funktsii sotsyal`noho konflikta. M. : Ideia press, 205 s. [in Russian]
9. Konstytutsiia Ukrainy. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>. [in Ukrainian]
10. Konflikty v systemi upravlins`koi vzaiemodii : shliakhy rozv`iazannia ta poperedzhennia. Navch. posib. (2009). / M. I. Piren, V. A. Rebkalo. K. : NADU. 96 s. [in Ukrainian]

11. Konfliktolohichniy pidkhyd do analizu suspil'no-politychnoi sytuatsii v Ukraini (1994). / I. E. Bekeshkina. Kyiv : Abrys, 48 s. [in Ukrainian]
12. Mnykh M. V. (2015). Sotsial'na polityka nashoi derzhavy v umovakh asotsiiovanoho chlenstva Ukrainy v YeS. *Ukrains'kyi sotsium*. 3 (54), 114–124. [in Ukrainian]
13. Motorniuk U. I. (2016). Sotsial'na polityka yak neobkhidna umova funktsionuvannia sotsial'noi derzhavy. *Ekonomika ta derzhava*. № 12. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2016/7.pdf. [in Ukrainian]
14. Piren M. I. (2009). Konflikty v systemi upravlins'koi vzaiemodii : shliakhy rozv'iazannia ta poperedzhennia : navch. posib. / M. I. Piren, V. A. Rebkalov. K. : NADU, 96 s. [in Ukrainian]
15. Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini : kolektyvna monohrafiia (2016). / Kol. avt.; za zah. red. R. M. Pliushcha. K. : RIDNA MOVA, 744 s. [in Ukrainian]
16. Prymush M. (2006). Konfliktolohiia. Navchal'nyi posibnyk. K. : Profesional, 282 s. [in Ukrainian]
17. Skurativs'kyi V. A., Palii O. M., Libanova E. M. (2003). Sotsial'na polityka. Navchal'nyi posibnyk. Kyiv, 277 s. [in Ukrainian]
18. Skurativs'kyi V., Troshchyns'kyi V., Sytnyk P., Kravchenko M., Petroie O. (2009). Upravlinnia sotsial'nym i humanitarnym rozvytkom. Kyiv : NADU. 456 s. [in Ukrainian]
19. Sotsial'na polityka (2018). / Za zah. red. V. M. Pichi ta Ya. B. Turchyn. L'viv : Novyi svit, 318 s. [in Ukrainian]
20. Tolub'iak V. S. (2021). Sotsial'na ta humanitarna polityka : navchal'nyi posibnyk. / Ukladachi Tolub'iak V. S., Khalets'ka A. A., Zhukovs'ka A. Yu., Mosora L. S. Ternopil' : KROK, 468 s. [in Ukrainian]
21. Stavlennia hromadian do zovnishn'opolitychnoho vektoru Ukrainy : rehional'nyi rozriz (2014). URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-gromadyan-do-zovnishnopolitichnogo-vektoru-ukraini-regionalniy-rozriz>. [in Ukrainian]